

ประโยค หมายถึง ถ้อยคำหลายคำที่นำมาเรียงกันแล้วเกิดใจความสมบูรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย ภาคประธาน และภาคแสดง ใช้ติดต่อสื่อสารกันได้ทั้งทางภาษาเขียน หรือภาษาพูด แต่การใช้ภาษาพูด ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน อาจละเว้นส่วนหนึ่งส่วนใดได้ในฐานที่เข้าใจกันระหว่างผู้พูด และผู้ฟัง ลักษณะ ของประโยคต่างๆ จำแนกตามโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

๑. ประโยคความเดียว (เอกรรณประโยค)

ประโยคความเดียว (เอกรรณประโยค) หมายถึง ประโยคที่กล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว และสิ่งนั้นแสดงกริยาอาการ หรืออยู่ในสภาพอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ประโยคประกอบด้วย ภาคประธาน และภาคแสดง เช่น

ภาคประธาน	ภาคแสดง
นก	บินไปหากิน
แมว	ร้องดังเหมียวเหมียว
เรือ	แล่นไปช้าๆ

รูปประโยคความเดียว แบ่งได้เป็น ๔ แบบ ดังนี้

๑.๑ ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยผู้กระทำ เช่น

- แม่ทำกับข้าว
- ยายป้อนข้าวน้อง

๑.๒ ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยผู้ถูกกระทำ เช่น

- กระดาษถูกครูดัด
- ต้นไม้ถูกปลูกหลายต้น

๑.๓ ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยกริยา เช่น

- เกิดเหตุการณ์จลาจลที่ต่างประเทศ
- ฝนตกหนักที่นนทบุรี

๑.๔ ประโยคเชิงคำสั่งและขอร้อง เช่น

- อย่าเดินลัดสนาม (คำสั่ง)
- กรุณาเดินชิดด้านใน (ขอร้อง)

นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งรูปแบบของประโยคความเดียวตามลักษณะการสื่อสาร ได้แก่

ประโยคบอกเล่า โดยมากประกอบด้วย ประธาน กริยา กรรม และอาจมีส่วนขยายต่างๆ เพื่อให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

- ครูกำลังสอนหนังสือนักเรียนชั้น ป.๒
- ฉันเดินไปตลาดนัดคนเดียว

ประโยคปฏิเสธ โดยมากมักมีคำว่า **ไม่ มิใช่ ห้ามมิได้** ประกอบตัวแสดง เช่น

- เขาไม่ได้มาหาฉันนานแล้ว
- ผมไม่สนใจศิลปะในเกาหลี
- คุณมิได้อ่านคำแนะนำก่อนใช้ยา

ประโยคคำสั่งและขอร้อง โดยมากจะละประธานไว้ในฐานที่เข้าใจ มีเฉพาะแต่แสดง เช่น

- โปรดฟังทางนี้
- ยกของขึ้นเตี้ยขึ้น
- กรุณาอย่าเดินลัดสนาม

ประโยคคำถาม โดยมากจะมีคำถามกำกับอยู่ต้น หรือท้ายประโยค เช่น

- มดชอบกินอะไร
- เธอเรียนอยู่ชั้นไหน
- หนูเป็นลูกของใคร

๒. ประโยคความรวม (อเนกกรรมประโยค)

หมายถึง ประโยคที่รวมประโยคความเดียวตั้งแต่ ๒ ประโยคขึ้นไป โดยมีคำสันธาน เช่น และ แต่ หรือ ก็ เป็นตัวเชื่อม ประโยคความรวมมี ๔ ชนิด (จงชัย เจนหัตถการกิจ, ๒๕๕๑: ๑๐๒) ได้แก่

๒.๑ ประโยคความรวมแบบคล้องตาม จะมีเนื้อหาคคล้องตามกัน เช่น

- พนักงานดับไฟสงบแล้วจึงเข้าไปตรวจในพื้นที่
- ครั้นถูกครูดแล้วเขาจึงตั้งใจเรียน

๒.๒ ประโยคความรวมแบบขัดแย้ง จะมีเนื้อความขัดแย้งกัน เช่น

- กว่าเขาจะสำนึกได้ก็สายไปเสียแล้ว
- เธอเป็นคนปากหวานแต่ก็ไม่จริงใจ

๒.๓ ประโยคความรวมแบบเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง จะมีเนื้อความขัดแย้งกัน เช่น

- ไม่เขาก็เธอต้องออกไปพูดหน้าห้อง
- คุณต้องการดื่มชาหรือกาแฟ

๓. ประโยคความซ้อน (สังกรประโยค)

ความประโยคความซ้อน คือ ประโยคที่มีใจความหลักประโยคหนึ่ง แล้วมีประโยคย่อยอีกประโยคหนึ่งซ้อนอยู่ ซึ่งประโยคย่อยนั้นอาจทำหน้าที่เป็นคำนาม ขยายนาม หรือสรรพนาม หรือขยายกริยา หรือวิเศษณ์ ประโยคความซ้อนมี ๓ ชนิด ได้แก่

๓.๑ นามานุประโยค คือ ประโยคย่อยที่ทำหน้าที่แทนนาม ซึ่งนามนั้นอาจทำหน้าที่เป็นประธาน กรรม หรือส่วนเติมเต็มในประโยคก็ได้ เช่น

- คนเห็นแก่ตัวเป็นคนที่ยังคงรังเกียจ
- ผมชอบมองนกนางนวลบินโฉบไปมา
- นักเรียนที่สอบได้ที่ ๑ ให้ออกมารับรางวัล
- ท่านพุทธทาสภิกขุสอนว่าสิ่งทั้งหลายไม่ควรยึดมั่นถือมั่น

๓.๒ คุณานุประโยค คือ ประโยคย่อยที่ทำหน้าที่ขยายนามหรือสรรพนาม โดยมีประพันธสรรพนามที่ ซึ่ง อัน ผู้ เป็นตัวเชื่อม เช่น

- ฉันได้รับรางวัลที่ราคาไม่แพงแต่มากด้วยคุณค่าทางจิตใจ
- เราพึงระวังความเสี่ยงต่างๆ อันจะนำไปสู่โรคไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่
- เธอเป็นคนเหนือผู้ซึ่งอยากไปทำงานในภาคใต้

๓.๓ วิเศษณานุประโยค คือ ประโยคย่อยที่ทำหน้าที่ขยายกริยา หรือวิเศษณ์ โดยมีคำประพันธวิเศษณ์ เช่น อย่างไม่ เมื่อ เพื่อ เพราะ ตาม จน ตั้งแต่ เป็นตัวเชื่อม เช่น

- เธอออกกำลังกายทุกวันเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง
- นักวิ่งเป็นลมเมื่อวิ่งมาถึงเส้นชัย
- รถติดในกรุงเทพฯ เพราะมีรถมากกว่าถนน
- เขาเขียนหนังสือตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนพระอาทิตย์ตก

